

ئاھىھەتىخانى  
خواناسەكەن  
کوردىستان

\* عبد القادر فنان و ملحن كوري اوه \*



زیانی پوستانه زنانی نهم گله و هجاعزاده و خانه دانه و  
شاره زایم، به کی تهوا و به یدابکات.

هرچه نده باسی ناو کتیبه که له سر شیوه یه کی  
نافره تانه بله گهل نهمه شدا بو کم که سر یتک که و تو  
که و دک نهم زنه بتوانی بجهن ناو جردگهی نهم گهله و  
که زن و پیاویان جوره ریانیکی تاییه تی ده به نه سدر .

گەلە كورد زۆر لە مېزەوە نىشستە جىي ئەم  
ولاتەي خۇبەتى ؛ لە سالى ٢٠٠٤ يېش زايىندا كە  
زىنوفونى يۇنانى لە گەلە ئەشكەر كەيدا لە شارى بابل  
كىشانەوە لە گەلە يېشىيانى كورددە كىانى يېش  
بەھەتكەاتن وە زىيانى زۆربان لە يۇنانە كان دا .

نهمه بود پیشنه کی خواهنه چاپخانه کهی  
کتبیه کهی هانس . به لئن هر وده له سمه وده  
باس کراوه ناو در ق کی نهم کتابه زاده هی بیرو  
ور دبوونه و ده لیکو لینه و دهی ثافر دتیکه و بر تی به له  
چونیتی زیانی کومه لا سه تی و روزانه هی گه لی کور دو

پیشه‌گی

له سالی ۱۹۵۷ دا نووسه‌ری نهم باسه که له  
کوفاری « پوشنبیری نوچه » دا دهستان کردوه به  
بلاوکردنوه‌ی به زمانی کوردی یه‌کن بوله که‌سانی  
نهو تاقمه شاره‌زايانه که نهرکی تاقی‌کردنوه‌ی  
خاکیان پین سپیزدرا له شوتنه‌که‌ی نیستای پهنداوی  
دووکان (۲) له‌سهر زئی کوبه (۳) . نهرکی نهم  
نافره‌ته که ناوی « همنی هارالد هانسن » ه و خه‌لکی  
ولاتی دانیمارکه بریتی بوله لیکولینه‌وهو جانه نه بنجعو  
بناؤانی ره‌گهزاينه‌تی گه‌لارو دهبولیه له  
شاره‌زاکاندا بعایه‌وهو جار جاریش  
دهور پیشته شوتنه‌پهنداده که‌دا بکه‌رایه بکه‌رایه  
پین نهچوو بوله میوانی کویتخاری نهو ناوچه‌یه ، ای  
نهوه له‌گه‌ل خیزانی ته‌رجومانه که‌یدا مایه‌وه تا وای  
لین‌هات ده‌رگای گه‌لین له ماله کورده‌کانی بوق خرایه  
سرپشت ، نهو مالانه که نه‌یان کردووه به عاده‌ت  
ده‌رگا لنه میوانی بیکانه بکه‌نهوه به‌تاپه‌تی له و  
نافره‌تانه‌ی که نیسلام نن .

خالق هانن که وته گهشت به ناو دیهاته کانی ناو  
شاخو کتیوه کانی کوردستانداو تواني له باره هی جوری

به عداو که رکووک که وتمه پی بوقوهی بگم به تاقمه که دو و کان له شوینی دامه زراندنی پهنداده که له و شوینه دا که هردو هیلی به دریزی ۵۰ پلهی راست له گه ل هیلی پانی ۲۶ پلهی سه روو له یه ک ندهن .

له سره تاوه وا نیازبوو که من له گه ل نهندامانی تاقمه که دو و کاندا جئشین بیم لنه شوینیک که بی ده لین « که پکی شماره (۴) » و له ویوه هات و چوی دیهاته کانی دهور پشت بکم و نه گه ر بوم ریک بکه وی برق ماوهیه کی کرم له یه کن لنه مالانی دی یه ک بمیتنه وه . حال وا به مانه وهم که چوار مانگی خاباند پر و کرامه کهی به تهواوی گویی و - له جاتی نهود که هر له هه وارگای تاقمه کهی دوکان بمیتنه وه - هر که گه بشتمه شوینی پهنداده کهی دوکان کاریکی وام کرد که بیم به میوانی مالی کوتخای دی توبراوه که چهند که سیکیان کریکار بوون له شوینی پهنداده که دا .

پاکرتنی نافره تیکی زمان زان بوقاری بددهم و بوق ورد بونه وه لنه کاروباری ره گهزی دا به ناوی تهر جو مانه وه زور پتویست بولو - به هوی و هزیریکی پیشلو . جه نابی توفیق و هبی وه موته سه ریفی سله بیمانی وه ، دوای گه بشتم به دی تی ناوبراو به چوارده روز ، معلمیه کی کوردم بوق دوزرا به وه که ناوی مه لیحه که ریم سه عید (۵) بولو که حهزی ده کرد له گه ل بیم به ناوی تهر جمانه وه . دوای نه مه بیم بوق اکرنه کی زور له دیهاته کاندا گه راین و به هوی خزمایر ناسیا وی خیزانی کجه که له گه ل گه ل نه دان ده که دیهاته ده رگای گه ل نه مالی بوق خایه سه شاهی بیم جوره - له جاتی نه وهی ده بواهی لنه سه شاهی کانی دوکاندا بیومایه و پوژی بوق چهند سه شاهیک له گه ل خه لکه کانی دهور پشتیم رام بوار دایه هه مه و ختم بوقابو ارادن و گه ران به ناو کورده کاندا تهر خان کرد .

بهم بونه وه هه لی زور باشم بوق هه لکه و بیم لیکو لینه وه له رادهی بیم گه بشتم و هو شباری نه مه گه ل .

هه مه و چوارده روز جاریک به نو تمبیلی تاقمه که که دههات بوق که پکی شماره بوق خوارده مهمنی و

به زایه نافردنی نورد ، نیمه ش به وینه کانی ناو کنیکه که دا ده رده که وی که بریتین له چهند نافره تیک که سه نیشی ناوماله و خربیک و دک نان کردن . چیشت لی نان . مدره بزن دوشین . جگه رهی به مراغ نم کردن . منال به خبیکردن و کوچ کردن به خیزانه وه له شوینیکه وه بوق شوینیکی تر . له گه ل نه مه شدا گه ل نه شو و رووداوی وای تیدایه که تا راده همه که لک به خش و سه رنج را کیش بیم بوق خوینه ری به ریز .

له بس نه مه به هله زانی ناو دیرو کی نه مه کنیکه به دهست پیاهینانیکی گه ل نینکلیزی وه بکم به کوردی و پیشکه شی بکم به سه گو فاری « یو شنبیری نوی » تا خوینه ره خوش ویسته کان جیوری زبان و پابو ارادنی گه ل که بیان بوق رون بیته وه .

### وهد تیپ

هانی هانسن ده آن :

له سره تای سالی ۱۹۵۷ دا که تاقمن لنه شاره زایانی دانیمارکی نه رهی تاقمی کردن وهی خاکی ناوجه هی پهنداده که دوکانیان بیم سپیر درا تا بزانن خاکی نه و شوینه به رگه هی دامه زراندنی پهنداده که ده گری له سه ره زی کی کویه (۶) [ به زی به تهق تهق ناسراوه ، به بیو و بار ناسراوه به نیسبه شاری کویه ] .

کاربده ستانی نه مه تاقمی چوون بوق دایه رهی ره گه زناسنی که لان که له زیر چاودیری موزه خانه هی نیشتمانی دانیمارکدا نیشده کا تا بزان ده تو از ری که سیکیان بخریتنه پال لهوانه که شاره زایانی هه بیه له ره گه زناسنیدا چونکه له و فاوجه بیدا گه لی دیهاته کوردشین هه بیه که بوق نه و ده شین فرمانی ره گه ز ناسینیان تیبا به جی بهتیری .

به جی هینانی نه مه فرمانه به من سپیر دوا به ناو وه که « بیجکه لنه به جی هینانی نیشه که ده که بریتی بیه له ورد بونه وه لنه ره گه زو چوونه بنج و بنوانی سه ره وهی که لان » به خوما پاده به مرمو ، و دک ژنیک ، سه ره بکم به ماله کانی نه و گه ل نیسلامه دا که جی او رهی له نیوان زن و پیاودا به جو ریک که بوق نیزینه هه لناکه وی لهوانه که عهودالی کوکردن وهی نه مه چه شنه زانیه بن .

دوای نه وهی که ده زگای کارلز به رگ - پیاوانه پارهی تهر خان کرد بوق به جی هینانی نه مه فرمانه ، لنه ره گه زی چوارده می مانگ ، مابسا لاه دانیمارکه و به ره و

نه کوردانه‌ی من اسے که رکوولو سوله‌یمانی  
له‌گه لیانا مامه‌تهوه همودیان پیاوی ئیش و کارن .  
له‌پیش یوودانی جه‌نگی یه‌که‌می جبهانی کسانی  
نه‌وته‌کانی که رکوولک له لایه‌ن شرکه‌تی نه‌وتی عیراچه‌وه  
ئای ، بی . سی » خراونه‌ته کار .

### « ماویه‌تی »

خاوه‌نی ئەم باسه ( هانی هانسن ) دەلتن :

نه‌گه‌ر بته‌وه زیاتر شاره‌زایی په‌یدابکه‌ی له‌باره‌ی  
میزرو . سیاست و باری جو گرافیا کوردستانه‌وه .  
له‌وانه که نەم باسه‌ی من نه‌یگر توت‌وه بروانه نامه‌که‌ی  
» سی . جهی . ئەدموندس « : کوردو تورکو عەزدب .  
که له چاپخانه‌ی زانکۆ اوکسفورد له سالی ۱۹۵۷ دا  
له چاپ دراوه .

### (۱) ناوی باسه‌که بریتی به له (DAUGHTERS OF ALLAH))

واتا کچانی خوا به‌لام من وام بەباش زانی بەناوی  
» ئافره‌ته خواناسه‌کانی کوردستان « ووه بیگتیرم بە<sup>۱</sup>  
کوردی ئینجقا حەزدە‌کەم بزانم بیرو باودری خویش‌ری  
بەریز چیه .

(۲) بە زمانی ئېنگلیزی بی‌ی دەلتن  
DAM بى [BUND] ئىمەش ( ئەمما رو بـ  
بەنداوی ) ئى پى دەلتن .

(۳) له‌ناو کورده‌واریدا زیئ بچوولک بە زئی  
کۆیه ناسراوه .

(۴) هانی هانسن له باسە‌که بىدا دەلتن  
(TEL SHEMSHARA)

(۵) بەلای منه‌وه ( مەلیحه ئەحمد سەعید )  
نەك ( مەلیحه کەریم سەعید ) .

(۶) هانی هانسن ناوی دئی دکاواي  
(RAKAWAH) وا نووسیووه .

(۷) تا ئەم چەندانەش ( مەعبەرە‌کەی میرز  
رۆستەم ) به قايفە‌کەی میرزا رۆستەم ناسراپوو .

(۸) هانی هانسن ناوی (CHARMABAN) ئە  
له‌شاخه ناوه دوور نیه مەبەستى میرگە پان بى .

(۹) له‌دەمن سالله‌وه کورده کۆچەریه‌کان هەمو  
جن‌شىن بۇون و گرمان و کویستان كردىن نەماوه .

### « وەرگىيى »

ئازووچە سەرم ئەدا له شويتى ئىشە‌کەم لە ناوچە‌ئى  
پەنداده‌کە و بىم ھۆيە‌وه توائىم بۆ ئەوهى بتسوانى  
كاروبارى دەسىنى جىن بەجى بکەم بۆ ناردنى ئەو شتانه  
کە دەمنووسى بۆ مۆزەخانە‌ئى نىشتەمانى له كوبنهاڭ .

بىتجىكە له تۆبزراواو راکاوهى (۶) دراوسىن دىئى د  
شارى سلەيغانى بۆ ماوهى بەك له نزىك قايفە‌کەم (۷)  
میرزا رۆستەم ماینە‌وه ، دواى به ئۆتۈمبىل چووين بۆ  
دئى شەدەلەو له‌ويتەو بە سوارى ولاخ بەسەر شاخى  
چەرمەباندا (۸) بەرەو سەركەلەو كەوتىنەری ، ئىجا  
شاخە‌کانى نزىك سۇورى ئىتاراندا دەرىوانى . له دئى  
سەرگانى نزىك پىتەجۈن ماینە‌وه ، لە باشدا به  
ئۆتۈمبىل چووين بۆ كەركۈوك ، ھولىر ، موصىل و  
پەوانىز بۆ ئەوهى شاره‌زاي رەھۋىت و خىووى  
دانىشتۇانى ئەم ناوچانە بىبىن كە كەوتونەتە بەشى  
سەررووى کوردستانى عیراچەوه . له رۆزگانى دايدى  
ئەم گەشتەمدا كە له بەغدا رامبوارد سەرى حلەو  
شارە كۆنە‌کەمی « بابل » م دا .

بىتجىكە له مە شاره‌زاي يەكى ئەوتزم له‌باره‌ى  
ھەلکەوت « جو گرافىيائى » ولاتە كەم بەسەراھاتى  
پاپوردوی کورددەستكەوت . میزرووی کورد  
دەگەرتەنەو بۆ ماوهى بەكى دوورو درىزىو ئەم شويتى كە  
تىادان له دەمن سالله‌وه نىشتەمانى خۇيانە .

زىنتقۇن و دە هەزار سەربازە‌کەي يۇنان لە  
کانى گەران‌نەوە‌يىاندا له بابلەو بۆ يۇنان له‌ناو شاخە‌کانى  
کوردستاندا له گەل كاردۇخىيە‌كاندا دووقارى جەنگ  
بۇون .

کورده‌كان موسىلمان و سۇونى  
بەشى ھەززۇرى عەرەبە‌کان و توركە‌کان . ئەنچەن ئەلە  
زمانى ھىندو ئەورۇپا يەوه نزىكى به بىچەرەلەي  
عەرەبى كە زمانى سامىيە‌کانه .

ھەندى لە کورده‌كان كۆچەرەيىن وە ھەمۇو  
سالىتىك گەرمىيانو كويستان دەكەن (۹) وە نىمۇ  
کوردانە كە من لەنلەيياندا دەھاتم و دەچۈوم بە زۆرى  
بە كىشتىو كالمۇھ خەرىكىبۇون ، گەنم ، بىرچى ،  
تۇوتىن ، لۆكىسو مىوه‌جان دەھىتىنەمەرھەم بەپىي  
چۈنپىسى و ھەلکەمتو خاکە‌کەيان .